

The author describes the features of the physical development of preschool children with attention deficit hyperactivity disorder, discloses a process for the organization of their motor activity, especially construction of physical education classes with children of preschool age. Just served on the analysis of complex physical therapy programs, whose main aim is to create optimal conditions for the physical development of the child and correction of possible complications. The article also enumerates the organization of motor modes for correction, physical development of children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder.

Keywords: *Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, children of preschool age, features of physical development, organization of the motive mode.*

Стаття надійшла до редакції 12.11.2013 р.

Статтю прийнято до друку 15.11.2013 р.

*Рецензент: доктор педагогічних наук, професор
Павленко А.І.*

УДК : 378.046.4

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Чемодурова Ю.М.

Постановка проблеми. Соціально-політична та економічна ситуація в Україні, процеси модернізації, виникнення нових освітніх парадигм, зміна методологічних пріоритетів в освіті обумовлюють трансформацію процесу підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів, підвищують вимоги до професіоналізму, компетентності психолога та результативності його професійної діяльності. Сьогодні до професійної психологічної діяльності пред'являються підвищені вимоги, які передбачають повну самовіддачу і актуалізацію ресурсних можливостей. Протиріччя між зростаючими вимогами з боку суспільства, вимогами до діяльності практичного психолога та сформованими соціально і професійно важливими якостями особистості вирішується у провідній практичній діяльності, що детермінує такі психологічні новоутворення, як: професійне становлення, професійно важливі якості особистості, професійно-ціннісні орієнтації тощо.

Сучасна суб'єкт-суб'єктна модель професійної освіти, модель (саморозвитку) провідним чинником розвитку визначає внутрішню активність людини, потребу в самореалізації, що спирається на внутрішні фактори розвитку фахівця. До таких внутрішніх факторів становлення психолога належать інтегральні характеристики особистості: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, емоційна гнучкість, стійкість, мотиваційна готовність до творчої діяльності, педагогічна рефлексія, потреба в самореалізації та ін. [15].

Одночасно професійна психологічна діяльність створює систему факторів, що негативно впливають на особистість психолога, ефективність його професійної діяльності та визначають схильність фахівців до виникнення і розвитку професійних деформацій і деструкцій. Все це зумовлює необхідність визначення особливостей розвитку особистісних і професійних якостей фахівця-психолога.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі практично відсутній опис цілісного образу практичного психолога (як й образів психологів інших конкретних спеціалізацій). Існуючі дослідження найчастіше стосуються лише окремих сфер діяльності психолога (діагностика, консультування, нелікарська психотерапія, психокорекція тощо), часто не проводячи кордонів між психологом і фахівцями суміжних спеціальностей (наприклад, психотерапевтами). У процесі ж професійної підготовки кінцевий образ, модель особистості, до якої прагне система освіти, є однією з важливих умов забезпечення якості цієї підготовки, тому що не всі фахівці, які здобули відповідну освіту, можуть і готові працювати за фахом.

У багатьох дослідженнях (М.О. Амінов, М.В. Молоканов; О.М. Борисова; В.А. Крутецький; О.Г. Лідерс; О.П. Ситников; Л.І. Уманський; С.Д. Шадріков) констатується нетотожність якостей особистості, які формуються в процесі навчання, тим якостями, які необхідні для успішної професійної діяльності. Так, Г.С. Абрамова відзначає, що робота практичного психолога дуже специфічна за своїм предметом, тому, на її думку, основні особистісні якості кваліфікованого психолога розкривають, у першу чергу, систему його відносин, зокрема: ставлення до самого себе, ставлення до клієнта; міжособистісні стосунки, ставлення до своєї професійної діяльності взагалі [1]. Така структура «професійного Я» практичного психолога включає, в основному, гностичний рівень професійних умінь та особистісних якостей, а в тіні залишаються комунікативні та організаторські здібності.

У свою чергу, розкриваючи особливості професійної позиції практичного психолога та її відмінність від позиції лікаря, юриста, педагога, О.Г. Лідерс бачить провідну діяльність психолога як «діяльність співчуття» [9], тобто діяльність внутрішню, психічну. У даному випадку визначається ефект професійної діяльності практичного психолога строго за критерієм особистісних якостей, взаємопов'язаних та взаємопроникаючих одне в одне якостей емпатії і співпереживання як процесуальних сторін внутрішньої психічної діяльності людини.

Крім того, існує кілька підходів щодо вирішення проблеми формування особистості так званого «ефективного фахівця» у професійній психологічній діяльності. При цьому в цих підходах термін «ефективний психолог» часто розглядається згідно з дослідженнями Р. Кеттелла, який виділяв категорії «ефективний фахівець» / «неефективний фахівець» при створенні психологічних портретів представників різних професій за допомогою системи 16-ти особистісних факторів. Власне оцінка ефективності спеціаліста Р. Кеттеллом та іншими авторами не здійснюється, а визначення «ефективний» є своєрідним синонімом поняття «хороший фахівець». З іншого боку, пропонується в якості необхідних умов ефективності фахівця розглядати наявність саме професійно важливих особистісних якостей [3; 5].

Розвиток особистісних професійних якостей також розглядається як базовий компонент формування професійної компетентності психолога [12]. Феномен професійної компетентності психолога як у цілісному вивченні, так і в окремих його компонентах (з точки зору професійно важливих якостей) досліджувався в працях І.В. Вачкова, М.С. Пряжнікова, О.І. Донцова, Є.О. Климова, М.О. Амінова та ін. У даному випадку під професійною компетентністю розуміється такий рівень професійної підготовки, що забезпечує здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міру й основний критерій його відповідальності вимогам професійної діяльності (К.О. Абульханова, О.О. Бодальов, А.О. Деркач, В.О. Сластьонін та ін.).

Отже, аналіз сучасних психологічних досліджень щодо проблеми особистісно-професійного розвитку психолога показує, що розвиток особистості професіонала передбачає певну динаміку її властивостей і якостей, що існують у вигляді «приростів» у психіці на шляху руху до професіоналізму. Найчастіше під такими «приростами» розуміється розвиток професійно важливих якостей або зміну раніше сформованого характеру особистості.

Метою статті є аналіз підходів щодо визначення показників оптимального особистісно-професійного розвитку практичного психолога та його професійно важливих особистісних якостей.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, кожній професії відповідає певний набір психологічних і фізичних якостей індивіда, а успішність професійної діяльності та задоволеність професією перебувають у прямій залежності від ступеня відповідності індивідуальних якостей вимогам професії. Так з'явилося психологічне поняття «професійно важливі якості», яке в подальшому стало відігравати провідну роль у дослідженнях професійного становлення та професійного розвитку особистості. При цьому рівень професіоналізму детермінований особливостями самооцінки професійно-значущих якостей, яка є своєрідною проекцією еталону-професіонала і може бути одним з істотних регуляторів особистісно-професійного розвитку практичного психолога.

Опис психологічних норм і вимог до діяльності й особистості фахівця включають в себе поняття «професіограма», а в більш вузькому сенсі, – «психограма». В царині надання психологічних послуг проблема професіографії недостатньо розроблена, відсутня її чітка формалізація та структуризація. Це призводить до недоліків методик професійного відбору і неможливості точної оцінки ефективності роботи фахівців-психологів. Більш того, існуючі до останнього часу описи професіограм не відповідають сьогоднішньому змісту діяльності і вимогам щодо необхідних психологічних якостей.

Під професіоналізмом особистості практичного психолога розуміється не тільки досягнення їм високих професійних результатів, не тільки ефективність і успішність професійної діяльності, але неодмінно й наявність психологічних компонентів – внутрішнього ставлення особистості до обраної професії, емоційної включеності у неї, відповідного стану професійно-значущих якостей і рівня професійних домагань [13]. Для визначення критеріїв і показників оптимального особистісно-професійного розвитку практичного психолога необхідно насамперед розглядати цей процес як з боку оволодіння новими технологіями, так й з боку «професійного ресурсу особистості» [4] – перш за все, з боку мотиваційної сфери та якісних характеристик суб'єкту діяльності, що визначають ефективність психотехнологій, що їм застосовуються.

Як вже було зазначено, на сьогодні не існує досконалої моделі психолога-практика, за критеріями якою можна було б оцінити кожного новачка, однак виявлені певні загальні характеристики, що впливають на успіх і особисту задоволеність діяльністю. Така професійна якість психолога, як здатність зрозуміти особистість в цілому як особливу індивідуальність, – є визначальною, а методичний арсенал – лише допоміжним засобом, інструментарієм, який потрібен швидше середньому спеціалісту, ніж майстру високого класу [14].

У зарубіжній психології та психотерапії опису моделей особистості психолога приділяється значно більше уваги. При цьому відсутній чіткий поділ між різними категоріями фахівців. Поняття «психолог», «консультант», «клінічний психолог», «психотерапевт» у багатьох теоретичних системах вживаються як синоніми. Більшою мірою мова йде про спеціаліста, який працює з клієнтом.

Автори різних психотерапевтичних концепцій (А. Адлер, К. Вітакер, Р. Мей, В. Сатір, Дж. Л. Морено та ін.) виділяють і докладно розглядають певні якості особистості психолога, психотерапевта, що впливають на ефективність надання психологічної допомоги. Моделі такого роду називаються компонентними. Інша група моделей особистості фахівця – це структурні моделі, які передбачають виділення підструктур індивідуальності, що впливають на ефективність діяльності професіонала. Третя група моделей базується на виділенні головних складових із характеристик більш складних динамічних систем, в яких психологічна діяльність розглядається як елемент інфра- або суперсистеми. Це дозволяє визначити їх як системні моделі. Остання група – прогностичні моделі спеціальних (соціально-психологічних) здібностей. Основні компоненти виводяться з «матриць кореляції» показників проявів базисних властивостей особистості та індексів (критеріїв) ефективності психологічного впливу [8]. Найбільш опрацьованими вважаються компонентні моделі.

У вітчизняній психології дослідженням інтегральних властивостей особистості займаються представники акмеологічного підходу. Вони приділяють особливу увагу мотиваційній стороні діяльності, якостям особистості, стилю мислення та вважають важливими показниками професійної майстерності позитивне ставлення до професії та емоційну залученість до неї. У процесі оволодіння майстерністю і досягнення високих показників у діяльності відбувається розвиток, зміцнення та стабілізація професійної мотивації, удосконалюються необхідні професійні якості особистості, змінюється самооцінка та рівень професійних домагань [11]. Найбільш значущими, відповідно до акмеологічної моделі, психологічними якостями практичного психолога є: аналітико-конструктивний склад мислення і самостійність суджень; чуйність і проникливість; емоційно-вольова стабільність; стресостійкість та вміння адаптуватися до різних умов і факторів виконання обов'язків; емпатія і рефлексія; загальна психофізична активність [11].

Інші вітчизняні дослідники серед найважливіших професійних якостей психолога називають: поважне ставлення до людини, жорстке дотримання морально-етичних норм (Є. Климов); активність, відкритість, доступність, душевність, включеність, демократичність, оптимістичність, життєрадісність (О.І. Донцов). Для ефективної професійної діяльності та професійного розвитку психологу необхідно бути загально інтелектуально розвиненим, стресостійким, мати підтримувальний стиль спілкування (М.О. Амінов, М.В. Молоканов) [2]. Крім того, були узагальнені та виділені кілька факторів, здатних стати основою моделі особистості ефективного психолога-консультанта (Р. Кочюнас): автентичність, відкритість власному досвіду, розвиток самопізнання, сила особистості й ідентичність, толерантність до невизначеності, прийняття особистої відповідальності, глибина стосунків з іншими людьми, постановка реалістичних цілей, емпатичність [7].

Здійснений ґрунтовний контент-аналіз наукових праць, присвячених особистості психолога дозволив Є.А. Корсунському виділити десять таких інтегративних блоків особистісних та професійних якостей, необхідних психологу для успішної професійної діяльності [6]: 1) блок когнітивних якостей (рефлексія, загальнокультурні знання, професійні знання, розуміння внутрішнього світу людини, інтуїція, гнучкість, самостійність, критичність, кмітливність, аналітичність, синтетичність мислення, здатність до прогнозування поведінки людини, проникливість, соціальний інтелект); 2) блок рефлексивно-перцептивних якостей (психологічна спостережливність, адекватність сприйняті себе та інших людей, здатність розшифрувати невербальні реакції людини, адекватність першого уявлення, концентрація на клієнті); 3) професійна компетентність (професійна освіченість, професійні вміння та навички, володіння великим обсягом професійних ступи усвідомлення меж власної компетенції); 4) блок вольових якостей (відповідальність, упевненість у собі, стриманість, здатність до самоконтролю та саморегуляції поведінки, здатність протистояти зовнішньому впливу, самоорганізованість сміливість, напористість); 5) блок ціннісно-сміслових якостей (гуманістична спрямованість, етичні принципи, сумління, професійний такт, мотиваційно-ціннісні установки, професійна спрямованість, усвідомлення цінності людини); 6) блок поведінкових якостей (творчий характер діяльності, гнучкість поведінки, адекватність поведінки, здатність швидко приймати нестандартні рішення, володіння собою, саморегуляція поведінки, терпимість до фрустрацій та невизначеності, здатності охопити ситуацію цілісно, вміння реально оцінити обставини ситуації, вміння швидко орієнтуватися в ситуації); 7) блок емоційних якостей (емпатія, толерантність, бажання допомагати людям, емоційна стабільність, доброзичливість, здатність розуміти емоційні стани та почуття людей, стійкість до стресу); 8) блок психологічної культури (духовність, психологічна грамотність, рефлексивні здібності, регулятивна культура, імажинативність, емоційно-чуттєва культура та ін.); 9) блок комунікативних якостей (вміння слухати іншого, комунікативні якості мови, готовність до контактів, вміння підтримувати контакти, володіння способами впливу на людей, здатність до самопрезентації, готовність до прийняття позиції іншого); 10) професійна ідентичність (професійна самосвідомість, професійне самовизначення, особистісна ідентичність, самоприйняття, самоповага).

До проблеми професійно важливих якостей можна підійти з протилежної сторони, тобто визначаючи особистісні якості, що сприяють виникненню «негативних» ефектів професійної діяльності, таких як синдром психоемоційного вигорання та професійні деформації особистості.

Так, Дж. Зінкер описує деякі «внутрішні блоки», що призводять до опору у використанні творчого потенціалу в професійній діяльності. Робота з цими блоками, на його думку, дозволить подолати багато стереотипів, установок, опору, а також буде сприяти розвитку гнучкості поведінки психолога і, в кінцевому підсумку, найбільшій ефективності його професійної діяльності. У числі таких блоків ним розглядаються: страх невдачі; нездатність розгледіти наявні ресурси; непохитна впевненість; уникнення фрустрацій; залежність від традицій; бідність уяви; страх невідомого; потреба в рівновазі; боязнь послабити напруту, дати можливість процесу розгортатися у власному темпі; бідність емоційного життя та інші [10].

Серед найбільш типових проявів деформацій, що виникають на цьому тлі, дослідники називають зростання конфліктності та амбіцій, порушення адекватності самооцінки, посилення внутрішніх конфліктів, аутичності, відчуженості. Можливі також прояви психічного пересичення, цинізму, деперсоналізації та дереалізації, що епатує клієнтів і близьких, «інтерпретаційний ажіотаж», моралізаторство і психологізаторство. Провокуючу роль у виникненні деформацій грають зазвичай неконструктивні установки, наявність деяких особистісних передумов і викривлення професійної Я-концепції. Найбільш негативно позначається вплив слабо розвинутої рефлексії, низької емпатії, нездатність до партнерського розподілу ініціативи і відповідальності, надлишкові авторитарність, ригідність, прояви залежності, екстернальності та зниженою мотивації до роботи.

Отже, особистісно-професійний розвиток сприймається як безперервний процес особистісних, діяльнісних та соціокультурних змін, що відбуваються у часі під впливом відповідного навчання та професійної діяльності. Ключовими якісними змінами при цьому будуть виступати такі новоутворення, як диференційована культура, ціннісні орієнтації й професійно важливі якості.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, можна виділити наступні якості особистості фахівця-психолога, необхідні для успішної професійної діяльності: безоціночне ставлення до індивідуальних відмінностей людей; чуйність до емоційного стану людини; пластичність (динамічність у поєднанні з гнучкістю); емоційна стриманість і терпимість; підтримання загальної культури поведінки; вміння вибудовувати і підтримувати до кінця власну лінію поведінки; наявність знань щодо можливої поведінки людей у конфліктах; прояв глибокого інтересу до людей, наслідком чого є толерантність у спілкуванні з ними; чутливість до установок і поведінки інших людей, здатність отожднюватися із самими різними людьми; емоційна стабільність і об'єктивність; автентичність; відкритість власному досвіду; розвинене самопізнання; сильна ідентичність; толерантність до невизначеності; прийняття особистої відповідальності; прагнення до глибини міжособистісних стосунків; постановка реалістичних цілей.

До числа небажаних рис особистості професійного психолога відносять авторитарність, пасивність і залежність; схильність використовувати клієнтів для задоволення своїх потреб; невміння бути терпимим до різних імпульсів клієнтів; невротична установка щодо гонорарів за виконану роботу тощо.

Отже, особистісні якості практичного психолога впливають на успішність професійної діяльності й тому вимагають спеціальних умов для їх розвитку, а також ефективно діючих навчальних програм, які включають психотехнології для їх розвитку і які згодом знайшли б своє застосування у майбутній діяльності. Навчання практичних психологів різного роду ефективним психотехнологіям при відсутності відповідної особистісної спрямованості не тільки не має сенсу, але й небезпечно в плані психологічного впливу на іншу людину: людська свідомість перестає реально оцінювати існуючу ситуацію, виникає ризик виникнення і розвитку певних професійних деформацій та деструкції.

Література

1. **Абрамова Г.С.** Введение в практическую психологию / Г.С. Абрамова. – М. : Academia, 1996. – 220 с.
2. **Аминов Н.А., Молоканов М.В.** О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов / Н.А. Аминов, М.В. Молоканов // Психологический журнал. – 1992. – №4.
3. **Вачков И.В., Гриншпун И.Б., Пряжников Н.С.** Введение в профессию «психолог» / И.В. Вачков. – Москва-Воронеж: Изд-во Моск. психолого-социального ин-та. – 2002. – 255 с.
4. **Гусева А.С., Деркач А.А.** Оптимизация гуманитарно-технологического развития государственных служащих: теория, методология, практика. / А.С. Гусева, А.А. Деркач. – М.: Агентство ГАЛ «Квант», 1997. – 299 с.
5. **Клищевская М.В., Солнцева Г.Н.** Профессионально важные качества как необходимое и достаточное условие прогнозирования успешности деятельности / М.В. Клищевская, Г.Н. Солнцева // Вестник Московского университета. – Серия 14. – Психология. – №4. – 1999. – С. 11-19.
6. **Корсунский Е.А.** К вопросу о профессионально важных качествах практического психолога / Е.А. Корсунский // Психолог в современном обществе: от образования до профессиональной деятельности / Под ред. К.М. Гайдар. – Воронеж: Воронежский гос. университет, 2007. – С. 83-86.
7. **Кочюнас Р.** Основы психологического консультирования / Р. Кочюнас. – М.:

Академический проект, 2000. – 357 с. **8. Крупенина А.В.** К вопросу о профессиографических требованиях к психологическому консультированию в системе образования / А.В. Крупенина // Журнал прикладной психологии. – №2. – 2002. – С. 5-12. **9. Лидерс А.Г.** Особенности позиции практического психолога по отношению к клиенту / А.Г. Лидерс // Журнал практического психолога. – №9. – 1996. – С. 15-28. **10. Мастерство психологического консультирования** // Под ред. А.А. Бадхена, А.М. Родиной– СПб.: Изд-во «Европейский дом», – 2000. – 275 с. **11. Психология формирования и развития личности** / Под ред. Л.И. Анциферовой. – М., 1981. – 366 с. **12. Розвиток професійної компетентності психолога у системі післядипломної освіти:** науково-методичний супровід: монографія / О.І. Гура, Т.Є. Гура, В.В. Пашков, Є.В. Федосенко, В.Я. Ястребова; За ред. Т.Є. Гури. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 138 с. **13. Ситников А.П.** Акмеологический тренинг. Теория. Методика. Психотехнологии / А.П. Ситников. – М.: Технологическая школа бизнеса, 1996. – 428 с. **14. Флоренская Т.А.** Диалог в практической психологии / Т.А. Флоренская. – М.: Гуманитарный изд. центр «Владос», 2001. – 330 с. **15. Шадриков В.Д.** Психология деятельности и способности человека / В.Д. Шадриков. – М.: Логос, 1996. – 320 с.

References

1. Abramova G.S. Vvedenie v prakticheskiju psihologiju / G.S. Abramova. – М. : Academia, 1996. – 220 s. **2. Aminov N.A., Molokanov M.V.** O komponentah special'nyh sposobnostej budushhih shkol'nyh psihologov / N.A. Aminov, M.V. Molokanov // Psihologicheskij zhurnal. – 1992. – №4. **3. Vachkov I.V., Grinshpun I.B., Prjazhnikov N.S.** Vvedenie v professiju «psiholog» / I.V. Vachkov. – Moskva-Voronezh: Izd-vo Mosk. psihologo-social'nogo in-ta. – 2002. – 255 s. **4. Guseva A.S., Derkach A.A.** Optimizacija gumanitarno-tehnologicheskogo razvitija gosudarstvennyh sluzhashhih: teorija, metodologija, praktika. / A.S. Guseva, A.A. Derkach. – М.: Agenstvo GAL «Kvant», 1997. – 299 s. **5. Klishhevskaja M.V., Solnceva G.N.** Professional'no vazhnye kachestva kak neobhodimoe i dostatochnoe uslovie prognozirovanija uspeshnosti dejatel'nosti / M.V. Klishhevskaja, G.N. Solnceva // Vestnik Moskovskogo universiteta. – Serija 14. – Psihologija. – №4. – 1999. – S. 11-19. **6. Korsunskij E.A.** K voprosu o professional'no vazhnyh kachestvah prakticheskogo psihologa / E.A. Korsunskij // Psiholog v sovremennom obshhestve: ot obrazovanija do professional'noj dejatel'nosti / Pod red. K.M. Gajdar. – Voronezh: Voronezhskij gos. universitet, 2007. – S. 83-86. **7. Kochjunas R.** Osnovy psihologicheskogo konsul'tirovanija / R. Kochjunas. – М.: Akademicheskij proekt, 2000. – 357 s. **8. Krupenina A.V.** K voprosu o profессиографических требованиях к психологическому консультированию в системе образования / А.В. Крупенина // Zhurnal prikladnoj psihologii. – №2. – 2002. – S. 5-12. **9. Liders A.G.** Osobennosti pozicii prakticheskogo psihologa po otnosheniju k klientu / A.G. Liders // Zhurnal prakticheskogo psihologa. – №9. – 1996. – S. 15-28. **10. Masterstvo psihologicheskogo konsul'tirovanija** // Pod red. А.А. Badhena, А.М. Rodinoj–SPb.: Izd-vo «Evropejskij dom», – 2000. – 275 s. **11. Psihologija formirovanija i razvitija lichnosti** / Pod red. L.I. Anciferovoj. – М., 1981. – 366 s. **12. Rozvytok profesijnoi' kompetentnosti psihologa u systemi pisljadyplomnoi' osvity:** naukovo-metodychnyj suprovod: monografija / О.І. Gura, Т.Є. Gura, V.V. Pashkov, Je.V. Fedosenko, V.Ja. Jastrebova; Za red. T.Je. Gury. – Zaporizhzhja: Prosvita, 2011. – 138 s. **13. Sitnikov A.P.** Akmeologicheskij trening. Teorija. Metodika. Psihotehnologii / A.P. Sitnikov. – М.: Tehnologicheskaja shkola biznesa, 1996. – 428 s. **14. Florenskaja T.A.** Dialog v prakticheskij psihologii / T.A. Florenskaja. – М.: Gumanitarnyj izd. centr «Vlados», 2001. – 330 s. **15. Shadrikov V.D.** Psihologija dejatel'nosti i sposobnosti cheloveka / V.D. Shadrikov. – М.: Logos, 1996. – 320 s.

Чемодурова Ю.М. Проблема визначення та формування професійно важливих особистісних якостей практичного психолога

У статті розглядається проблема визначення та формування професійно важливих якостей практичного психолога у процесі професійної підготовки та підвищення кваліфікації. Здійснено аналіз основних наукових підходів щодо визначення показників ефективності оптимального особистісно-професійного розвитку практичного психолога та його професійно важливих особистісних якостей. Зазначено, що одночасно професійна психологічна діяльність створює систему факторів, що негативно впливають на особистість психолога, ефективність його професійної діяльності та визначають схильність фахівців до виникнення й розвитку професійних деформацій і деградацій. Обґрунтована необхідність визначення особливостей розвитку особистісних і професійних якостей фахівця-психолога з метою попередження виникнення та подолання негативних ефектів професійної діяльності, таких як синдром психоемоційного вигорання та професійні деформації особистості. Узагальнені та визначені якості особистості психолога, які необхідні для успішної професійної діяльності, а

також небажані риси особистості професійного психолога. Особистісні якості практичного психолога впливають на успішність професійної діяльності й тому вимагають спеціальних умов для їх розвитку, у тому числі ефективно діючих навчальних програм професійної підготовки та курсів підвищення кваліфікації, які повинні включати психотехнології особистісно-професійного розвитку.

Ключові слова: особистісно-професійний розвиток, професійно важливі якості, професійна психологічна діяльність, професійна компетентність психолога, професійні деформації і деструкції.

Чемодурова Ю.Н. Проблема определения и формирования профессионально важных личностных качеств практического психолога

В статье рассматривается проблема определения и формирования профессионально важных качеств практического психолога в процессе профессиональной подготовки и повышения квалификации. Осуществлен анализ основных научных подходов к определению показателей эффективности оптимального личностно-профессионального развития практического психолога и его профессионально важных личностных качеств. Отмечено, что одновременно профессиональная психологическая деятельность создает систему факторов, негативно влияющих на личность психолога, эффективность его профессиональной деятельности и определяющих склонность специалистов к возникновению и развитию профессиональных деформаций и деструкций. Обоснована необходимость определения особенностей развития личностных и профессиональных качеств практического психолога с целью профилактики и коррекции формирования деструктивных личностных новообразований, таких как профессиональные деформации и синдром психоэмоционального выгорания. Обобщены и определены качества личности психолога, которые необходимы для успешной профессиональной деятельности, а также нежелательные черты личности профессионального психолога. Обучение практических психологов разного рода эффективным психотехнологиям при отсутствии соответствующей личностной направленности не только не имеет смысла, но и опасно в плане психологического воздействия на другого человека: человеческое сознание перестает реально оценивать существующую ситуацию, возникает риск возникновения и развития определенных профессиональных деформаций и деструкций.

Ключевые слова: личностно-профессиональное развитие, профессионально важные качества, профессиональная психологическая деятельность, профессиональная компетентность психолога, профессиональные деформации и деструкции.

Chemodurova Y. Problem of determination and formation of professionally significant qualities of the practical psychologist

In the article consider the problem of determination and formation of professionally important qualities of a practical psychologist in the process of professional training and retraining. Analyzed of the main scientific approaches to the definition of indicators of efficiency of the optimal personal and professional development of practical psychologist and professionally significant qualities. Noted that at the same time, professional psychological activity is a system of factors, negatively influencing on the identity of the psychologist, the effectiveness of its professional activity and define the tendency of specialists to the emergence and development of professional deformation and destructions. Justified by the need of defining the features of the development of personal and professional qualities of a psychologist. Compiled and determined personality psychologist, which are necessary for a successful professional activity, as well as undesirable personality traits of a professional psychologist. Training of practical psychologists of different kinds of effective psychological technologies in the absence of a personal orientation, is not only useless, but also dangerous in terms of psychological impact on another person's human consciousness - ceases to realistically assess the existing situation, there is a risk of occurrence and development of certain professional deformation and destruction.

Keywords: personal and professional development, professional qualities, professional psychological activity, professional competence psychologist, professional deformation and destruction.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2013 р.

Статтю прийнято до друку 15.11.2013 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор
Гура О.І.